

KERTINĖ PARAŠTĖ

Vakarų įtaka rytinei nomenklatūrai

Kada Anatoly Dobrynin (išbuves Sovietų ambasadorius Jungtinėms Amerikos Valstybėms art 25 metų) 1986 metais buvo pašauktas į Kremliaus vyriausybę, jis buvo tiek mėgstamas Washington'e, kad tuometinis JAV prezidentas Reagan nustebe pasakius: „Ar jis tikrai komunistas?“ Dobrynin'as ne tik buvo partietis, bet labai nuosirdžiai ir kompetentingai gynė sovietinės sistemos reikalus užsienyje. Diplomatinį darbą pradėjo prie Stalino, Antrajam pasauliniam karui besibaigiant, ir užsienyje išgyveno apie 30 metų. Labai socialus ir simpatingas rusas dešimtmečius dalijosi pastabomis, įspūdiu ir kone intymiomis diskusijomis su patiais aukščiausiais visokiosios nusiteikimo Amerikos politikais.

Jis savo atsiminimus neseniai paskelbė knygoje *In Confidence*, kurioje savaip apibūdina daugelį JAV prezidentų, Užsienio reikalų ministrų ir nemažai Kremliaus vadovų. Nieko ypatingo nematyti tuose jo komentaruose, išskyrus tai, kad vakarietis skaitytojas negali suprasti, kaip didelių diplomatinio sugebėjimų ir pastabumo žmogus, išgyvenęs Vakaruose apie trisdešimt metų, tada ir šiandien galėjo mąstyti ir šaukiant gyventi, nekrepdamas dėmesio į Stalino terorą. Nepaveiktas Vakarų politinės kultūros, per tuos visus metus negėdavo savo tautai laisvo apsisprendimo ir su pasitenkinimu tarnavo Kremliaus vadovybei už galimybę būti aukštu technokratu ir naudotis jo privilegijomis. Galime jį palaikyti tipišku nomenklatūros nariu, tačiau tokiu, kuris turėjo galimybę nuodugniai susipažinti su Vakarų gyvenimu. Rašydamas dabą visai atvirai, jis galėjo pasisakyti, kas jam nepatiko Amerikos žemėje, kas jį žavėjo sovietinėje sistemoje ir kas ne. Be keleto šabloniškų pastabų jokio pas jį įžvalgumo tals klausimais nėra. Detaliausiai aprašo derybas tarp Sovietų ir Washington'o. Pasisako, kaip įvairūs politikai šioje pusėje elgėsi ir kaip su jais reikėjo derėtis Sovietijos naudai. Dobrynin'as buvo taip įsitikinęs Kremliaus pacifiškumu, kad gale savo knygos įdėjo Gromyko memorandumą, patvirtintą Politbiuro 1968 metais greit po Čekoslovakijos

jos invazijos. Pagal jį, dešimtmečiais Kremlius galvojo, kad komunistinės jėgos pasaulyje laimi be tarptautinio ginkluoto konflikto. Gromyko viename savo rašto paragrafe tai aiškiai išdėsto: „Mes turime tęsti savo pastangas sudaryti palankiausias sąlygas komunizmui statyti. Į tai būtina įtraukti veiklą stabdyti kylanti apsiginklavimą ir t.t.“ Iš tų lakoniškų sakinių aiškiai matyti, kad Kremliaus vadai bent tais laikais manė, kad jiems nereikės daug ginklų plėsti komunizmą pasaulyje.

Dobrynin'as neturi geros nuomonės apie Gorbaciovą, ir viena knygos skyrių pavadino „Gorbaciovo politinis bankrotas“. Jis čia sako manas, jog Gorbaciovą nenumatė, kad visa Rytų Europa iškris iš Sovietų orbitos per keleto mėnesių ir kad Varšuvos pakto subyrės. „[Gorbaciovą] tapo bejėgiu liudininku savo politikos pasekmių“. Apskritai paėmus, Kremlius, pagal Dobrynin'ą, buvo tada pasimetęs; tokia situacija nebuvo numatyta jokia planuota reakcija. Gorbaciovą numetęs geriausias kortas, skubėdamas sutikti su Vokietijos susi- jungimu. Dobrynin'as negalėjo suprasti, kaip Švardnadžė sėdėjo rankas sudėjęs, kada Nicolae Ceausescu (Rumunijos prezidentas) siuntė telegramas į Kremlių, reikalaujamas Varšuvos pakto karinės intervencijos Lenkijoje.

Dobrynin'as atsimena, kad Gorbaciovą 1986 metais Politbiuroi sakė: Sovietų ekonomija būtina reikia reformuoti ir nors mes tiksliai nežinome kaip ją pagerinti, vis tiek reikia pradėti. Siūlė Lenino patarimą: „Bet kokiame žygyje svarbiausia išjungti į kovą ir tokiu būdu suprasti kas toliau daryti“. Iš Dobrynin'o pastabų matyti, kad Gorbaciovą buvo veiklos žmogus, tačiau, pagal jį, labai paviršutiniškas, nors daras gerą įspūdį užsieniečiams.

Tarp kitko, toks Gorbaciovo apibūdinimas lyg pritiktų ir daugeliui Lietuvos buvusių aukšto rango nomenklatūristų. Gorbaciovo karta ir jaunesni nomenklatūroje buvo energingi, drąsūs ir iškilo į vadovaujančias vietas, pasirodymai, lyg daug žina, ir sugebėjo įtikinančiai atrodyti, kad viską gali nuveikti. Iš tikrųjų, kai iš artiaus tenka

ATEITININKAI PASAULYJE IR TĖVYNĖJE

VYTAUTAS DAMBRAVA

Sveikinu idėjos seseris ir brolius šiame gražiame ir gausiame susibūrimo. Dėkoju už malonų pakvietimą dalyvauti akademiniam savaitgalio, už suteiktą garbę prabilti į jus, o drauge mes žvilgsnį į save, į ateitininkų veiklos sąlygas šiandieniniame gyvenime ir taip pat priminti mūsų didįjį rūpestį – Lietuvą ir būtiną ateitininkų akciją tėvynėje.

Nepaprastai džiaugiuosi, galėdamas sutikti ir pasveikinti buvusį ilgametį Ateitininkijos vyriausiąjį vadą profesorių dr. Adolfą Damušį. Ši asmenybė – tai galingas ateitininkų sąjūdas, kurio šaknis visuomet buvo giliai įaugusios į Lietuvos žemę, bet kurio kamienas iki šios dienos stiebiasi į viršų – ten, kur „Lietuvą Dievas apveidži ir gina“.

Nežinau kitos organizacijos, kuri būtų davusi tiek daug kilnių vadų ir asmenybių Lietuvai, kaip aštuoniasdešimt metų praskuisioje ateitininkų istorijoje. Pranas Dovydasaitis, Kazys Bisauskas, Stasys Šalkauskis, Kazys Pakštas, Antanas Macėnas, Simas Sužiedėlis, Juozas Girnius, Vytautas Vardys – tai tik keli iškilūs vardai ilgame jų sąrašo. Kanauninkas Povilas Dodelis, prelatas Aleksandras Dambravskas-Jakštas, vyskupas Metislovas Reiny, kunigas Alfonsas Lipniūnas – tai vel keli didingi ateitininkų dvasios vadai, o jų yra eilės. Nemaža ateitininkų paaukojo gyvybę už Kristų, kurio ženkle jie tarnavo tėvynėi. Kančia ir krauju pažventinti idealai ir idėjos nemiršta; svarbu

* Paskaita, skaityta Lietuvos ambasadoriaus Lotynų Amerikos valstybėms dr. Vytauto Antano Dambrovos Ateities savaitgalio programoje 1995 m. lapkričio 5 d. Ateitininkų namuose, Lemont, Illinois.

pasizūrėti į kai kuriuos buvusius aukštus nomenklatūrininkus ir Lietuvoje, tai taip pat pasimato tas gerą įspūdį keliantis „virsninikiškumo“ kone pozavimas, tas įtikinantis kalbėjimas ir greitis, kad ir neapgalvotų sprendimų siūlymas. Visa tai tačiau be pamatinio žinių, be tinkamos padėties analizės, bet su liaudį imponuojančiu užtikrinimu. Panašiai, kaip Leninas kad siūlė – pirmą šokime daryti, o paskui žiūrėsime, kas iš to išeis...

Ne kartą knygoje Dobrynin'as pasigiria, kad turėjęs labai platių pažinčių visuose Kremliaus ku- laruose ir buvo gerai informuotas apie viską, kas dėjosi Sovietijoje. Stebėtina užtat, kad jis neišreiškia bent dabar įžvalgos

mums turėti žmonių, kurie jas vykdytų.

Ateitininkai, pirmiausia gi mokslus einanti katalikų jaunomėnė ir iš jos išaugusi sen- draugių organizacija, išlaikė švento popiežiaus Pijaus Dešimtojo šūkį „Visa atnaujinti Kristuje“ (Omnia instaurare in Christo), tarnaujant Dievui ir Tėvynei. Savo himne sakome, kad „mūsų idėjos: tikybės brangybė, mokslas, dorumas, tautos reikalai“. Katalikiškumas ir tautiškumas yra pagrindiniai ateitininkijos principai. Tėvynės meilė, patriotizmas yra krikščioniškos dorybės; mes tikime, kad katalikiškumas suteikia lietuviškumui didesnę kilnumą ir atsparumą. Ir ateitininkai savęs neriša su jokia politine partija; tai katalikiškos akcijos vienetas.

Ateitininkai gyvena idealui. Tik tas žmogus, kuris savo sieloje brandina idealą, kurį siekia įgyvendinti, yra apsaugotas nuo laiko nuodų ir skausmų. Ateitininkai laikome Kristų viso gyvenimo centru, palenkiami žmogiškąją prigimtį ir kultūrą religijai.

Pirmasis veiklos baras visuomet buvo jaunimas, ruošiant jį tautos ir žmonijos gyvenimui atnaujinti Kristuje – taip, kad visuomeniniame gyvenime vadovautųsi laisvės, lygybės ir solidarumo principais, o krikščioniško auklėjimo dėka taptų pilnavertėmis asmenybėmis, turinčiomis išlavintą protą, tvirtą būdą, jautrią širdį.

„Jaunas žmogus be kilnaus idealo yra pūvas keltas“ – skelbė jaunimo vadas kunigas Alfa Sušinskas. „Jaunystė skirta ne tik kūniui brandinti, bet ir dvasiai nuteikti herojiškai teities gyvenimu“. Ir Šalkauskis kartojė: „Kas nedegė jaunu idealizmu ir entuziazmu, tas niekadės ne- buvo jaunas, o kas šito idealizmo nepavertė dorinėmis vertybėmis,

kritikos tai sistemai arba nesima įtikinančiai ginti Sovietijos gerų bruožų, jei tokių jam pasirodė. Atrodo, kad jis buvo ir pasiliko patenkintas savo atliktu darbu ir pasiektais postais, nesvarbu, kas dešioji Sovietijoje. Užtat šiandieną kažin ar galime apginti tezę, kad ilgainiui, jei Sovietijos nomenklatūra būtų turėjusi galimybės artiau pažinti Vakarus pasaulį, ji būtų leidusi savanoriškai greit pakeisti vidaus santvarką ir atsisakyti savo valdancios pozicijos. Galetume net tvirtinti, kad jei nomenklatūra būtų žinojusi, jog ateis jos organizuotai galiai dabartinis likimas, ji nebūtų paleidusi tuometinių varžtų. Antra vertus, niekas nenumatė, kad jiems taip gerai išeis asmeniškai. Bent vakarietius stebina Dobrynin'o nostalgija „seniems geriems laikams“, nors jis turėjo matyti, ant kokių molo pamatų stovėjo ta jo imperija. Jis aiškiausiai matė, kad yra kitokių būdų valdyti ir kitokių sistemų tvarkyti, bet ir po šiai dienai neranda gero žodžio Vakarus gyvenimo būdų, nors pats, atrodo, labai džiaugėsi galėjęs gerai gyventi, tarnaudamas despotiškai sistemai.

Jonas Pabedinskas

Dr. Vytautas Dambra (viduryje) Ateities akademiniame savaitgalio 1995 m. lapkričio 5 d. Lemont, Illinois, su dr. Kaziu Ambrozaičiu (kairėje) ir dr. Vytautu Narušiu (dešinėje), Ateities savaitgalio programos vadovu.

Jonas Kuprio nuotrauka

tas veltui pragyveno savo jaunystę“. Svarbu vėl pabrėžti, kad idealai, kaip medžiai, privalo turėti savo šaknis žemėje. Ateitininkams gyvenimas yra ne tik kilni ištvermė ir nuolatinė kova, bet ir nepaliaujamas darbas ir dargi kuriamasis darbas. Šalkauskis sako, kad „tiek atskiras asmuo, tiek ir visa visuomenė be iniciatyvos, be kuriamojo užsimojimo, be patvaraus darbo, be plačios siekimo perspektyvos negali pasizymėti ne tik produktyvumu, bet ir paprastu atsparumu gyvenimo varžybose“. Todėl ateitininkai gyvena ir tebe- gyvena jo reikalavimu „mokėti pajusti gyvybingiausius momen- to reikalavimus ir pasielgti, kaip principai reikalauja“.

Toks tebinis įvadas, suglaustai primenant ateitininkų filosofiją.

Tie, kurie turėjome laimės baigti mokslus Lietuvoje, neturėjome problemos gyventi ateitininkų dvasia. Mūsų šeima, pavyzdžiui, buvo giliai katalikiška ir tautiškai susipratusi – kaip ir daugelis lietuviškų šeimų. Vaikystė prasidėjo su angelai- čiais, su nuolatinėmis bažnyčios lankymu, patarnavimu mišioms, o nuo pirmųjų gimnazijos klasių – su moksleiviais ateitininkais, kurie tuo metu veikėme slapta. Kartą, atsimenu, tėvelis buvo išpėtas apie mano priklausymą slaptai organizacijai. Žinau, jis pasakė: „Jūs mano sūnaus nesekiosite; aš pats sugebu savo šeimą tvarkyti“. Ir kada mane kamantinėjo, o kas gi blogo su skautais, kodėl jiems nenoriu priklausyti, liko neatsakytas klausimas: o kas gi blogo yra su ateitininkais?

Vel atsimenu, kai kartą Utenoje, slapta išėjus į miškelį su jaunaisiais ateitininkais, grįžtant namo buvome gimnazijos mokytojų užklupti. Paklausus, ką gi daro toks mūsų būrys, laiku susimečiau. Tai jaunėji literatai – pamelavau. Tuo metu kaip tik buvo priimtas nutarimas steigti

Jaunuosius literatus, ir aš ši procesą, bėdos vertiamas, pagreitinau. Žaibu pavyko iškyla ir tariamą jaunų literatų steigimą įpilietinti. Ir mes visi išvengėm bausmės ir nemalonumų. Ši epizodą nutylėjau kapelionui dr. Leonui Lukošūnui, ir jis man nieko nesakė, tik kartą klaseje, kalbėdamas apie molo nuodėmę, išėjo mokinius sakyti tiesą. „Išskyrus Dambrovą“, – pridėjo. Klaseje prasidėjo ginčas, kodėl vienam tokia išimtis, tik man buvo aišku, ką jis norėjo pasakyti. Netenka stebėtis, kad įstojes į universitetą studijuoti teisės mokslo, pasirinkau ateitininkų korporaciją „Justicia“.

Panašius išgyvenimus turėjo daugelis sesių ir brolių ateitininkų. Burtas, tačiau, buvo mes- tas mūsų tolimesnis gyvenimas turėjo vykti katalikų akcijos ženkle.

Atėjo karas, sovietinė, nacių ir vel sovietinė okupacija. Tąsų daugelis Avinėlio ženklų paženk- lintųjų neišsigelbėjo: jie kentėjo kalėjimuose, kovojo miškuose, trūnijo Sibire. Tik tai Dievas buvo jų prieglauda ir tvirtybė, tik tai Jis girdėjo tremtinių aimaną ir šluostė nuo veido suledėjusias ašaras. Partizanų eilese krito ir mano kambario draugas Jonas Merkys, ateitininkas. Tauta susilaukė naujų šventųjų ir kankinių. Savo mirtimi jie stip- rino gyvųjų dvasią, krauju pri- mindami didįjį idealą: „Visa at- naujinti Kristuje“.

Tremtyje išgyvenome pasku- tinius karo metus. Prasidėjo išeivijos era, trukusi mažne pusę šimto metų įvairiuose pasaulio kraštuose.

Didesniuose lietuvių centruose ateitininkai atsikūrė, susijungė, ir tęsė savo organizacinį gyvenimą. Kiti, išsisklaidę po platųjį pasaulį, tos laimės neturėjo. Išsilaikė ateitininkiškoji spauda – *Ateitis* ir *Aidai*, o senosios kato- likių parapijos susilaukė tautos iš pokario ateitininkų, nors ir ne tiek, kiek buvo reikalinga. Kaž- kodėl mes atsiribojome nuo senųjų išeivių. Buvo tendencija

juos kritikuoti, palikti juos vienus, nors nedaug ką savo pasiūlėme. Laikas retino mūsų gretas, ilgainiui pradėjome senti, lėtinome tempus. Gyvenimas, vėtydamas ir mėtydamas, skyrė mus vienus nuo kitų. Ne vienas teko išgyventi asmenines krizes, išeivijos audroms blaškant mus, mūsų šeimas, draugus ir pažista- mus. Ne vienas ateitininkų maldą šaukėme: „Viešpatie, skes- tame. Gelbek mus“. Tik tai Kris- tus tildė audras, ir drąsino: „Ne- bijok, aš visuomet su Tavim. Kelkis ir dirbk. Pjūtis didelė, o darbininkų mažą“. Naujomis ne- įprastomis sąlygomis Jis kiek- vienam rodė katalikiškosios akci- jos kelią, ne vienas duodamas gigantiskos jėgos kovoti prieš de- vyngalvį slobiną – už Kristaus taiką Kristaus karalystėje. Šian- dien visi matome, kaip tas devyn- galvis priešas mus supa iš visų pusių ir kokie negausūs, kokie nedrąsūs ir neryžtingi kovoje tebesame.

Gyvendamas Lotynų Ameri- koje matau, kaip gyvenamojo me- to ir vietos ydos, klaidos ir nuo- dėmės veikia žmones, katalikus ir net patią Katalikų Bažnyčią.

Didelę žalą padarė vadinamoji laisvinimo teologija. Man pačiam teko El Salvadore lankyti Kris- tologijos kursą. Kalbėdamas apie Kristų Lotynų Amerikoje, kuni- gas kursantams, daugiausia jaunimui, rekomendavo „Komunistų manifestą“, o ne ko- munistams – Šventąjį Raštą. Nė nespėdavau, kad štai ateis diena, kurią kunigas, kalbėdamas apie Kristų Lotynų Amerikoje, iš tiesų duos marksizmo-leninizmo pamokas. Man žinoma, kad vienoje Venezuelos kunigų seminarijoje buvo pasiūlyta uždaryti visą kursą dėl seminaristų moralinių iškrypimų. Bažnyčių duryų už- trenkiamos, vos pasibaigus mi- šioms. Daugeliui kunigystės sak- ramentas yra ne pašaukimas, o profesija. Kritikuojama ne tik vyskupo lazda ir mitra, bet ir škaplieriai, ir švestas vanduo.

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Sovietų ambasadoriaus JAV atsiminimai • Vytautas Dambra apie ateitininkus ir dabartinius Lietuvos rūpestis • Igorio Buničiaus knyga apie grįžtančių partiją • Balio Suugos šimtmečiui • Algimanto Kerio paroda „Grįžtančių paukščių preliudijos“ aplankius • Irenos Raulinaitienės paroda Los Angeles • Kompozitoriaus K. V. Banašio šimtmečio minėjimo renginiai • Naujos knygos

Ateitininkai pasaulyje ir tėvynėje

(Atkelta iš 1 psl.)

Vienoje parapijoje buvo uždrausta Jėzaus Širdies novena. Tikintieji meldėsi privačiuose namuose ir boikotavo parapijos bažnyčią ir parapijos kleboną, reklamuojantį Fidel Castro. Atrodo, kad lotynų amerikiečiai turi du kaltuosius: Dievą danguje ir „jankius“ žemėje. Mane prirenkė salezietio klebono pamokslas, kuriame pasakė, jog Venezuelos Katalikų Bažnyčia praranda įvairioms protestantų sektoms apie 500 katalikų kasdien, taigi 15,000 kas mėnuo ar 180,000 per metus.

Neseniai man teko sustoti degalinėje prisipildyti benzino. Prisiartinio jauna, graži ir mandagi moteris, prisistatydama kaip krikščionė misionierė. Kai aš pasakiau esąs katalikas, ji man užtikrino, jog tai nesvarbu, jos žodžiai galioja ir katalikams. Visai bandžiau jos atsikratyti ir net daviau pinigų, siūlydamas savo misiją tęsti kitur. Ji sakė: „Už ką aš turiu imti pinigus, jei nesu jų uždirbusi“. Paėmęs iš jos lapelį sakau: „Dabar viskas gerai, sūdie“. O ji man: „Tai nors pasimelskime drauge“, – sako, – „aš tarsi maldos žodžius, o jūs kartokite“. Galvoju: „to tai iš manęs nesulauksi“. Ji man ir meldžiasi: „Viešpatie, aš Tave myliu“. Galvoju: „jei sakysiu tuos žodžius tai pataikysiu, o jei nesakysiu?“... Tai ir sakau: „Viešpatie, aš Tave myliu“. „Kristau, atleisk mano nuodėmes ir silpnę“, – toliau ji sako. „Kristau, atleisk mano nuodėmes“, aš kartuju. „Šventoji Dvasia, apšviesti ir lydėti mane gyvenime“. Pakartojau ir tuos žodžius. „Amen“, – baigė ji. – „Matote, kaip gera drauge melstis“.

Šis epizodas vertė mane susimąstyti. Draugams kunigams pasakiau, koks stiprus yra klaidovės esančių mūsų brolių apatavimas. Ir ar reikia stebėtis, kad jie išsikariauja naujas pozicijas katalikybės sąsąka? Ne be reikalo Šventasis Tėvas Jonas Paulius Antrasis sakė, jog katalikai turi irgi drąsiai eiti į pasaulį, į žmones ir į gatves – skelbti mūsų atpirkusį ir prisikėlusį Kristų ir šiuo būdu gelbėti pasaulį Kristuje.

Nedrasiai tenka klausiti: o kokią katalikišką akciją įvykdė mes, ateitininkai? Gal tiksliau tiktų man savęs paklausti: o ką gero aš padariau? Ar mano ir mūsų akcija buvo prasminga? Ko vertas tas darbas nihilistiniame pasaulyje, kuris yra virtęs abejonių, abejingumo ir apatijos jūra?

Prisipažinkime, kad daugelis planingos programos nėra neturime. Ypač tie, kuriems teko gyventi ir likti šalia organizuotų ateitininkų vienetų. Venezueloje turėjome suorganizuotą ateitininkų penketuką, bet mūsų išrinkta gabi vadovė kažkaip nepajėgė išlaikyti organizuoto branduolio. Projektas baigėsi pasiteisinimais ir apgailestavimu. Viena tačiau yra aišku: nei jūs, nei aš katalikų akcijos nevengėme. Priešingai, mes ieškojome galimybių ir mums prieinamas išnaudojome. Vieni tų darbų gal buvo smulkūs, gal kai kam net nereikšmingi, tačiau buvo ir stambių projektų: juos vykdėme stumiami ateitininkų širdies jėgos, kuri mūsų sielose dar jaunystėje buvo įdegi. Kad ir mano atveju: buvau ar nebuvau organizuotose ateitininkų grupėse, aš niekada neatsisakiau įsijungti į katalikiškos akcijos projektus. Gražiausia, kai tuos projektus vykdėme, vieni kitus remdami kaip broliai, nors mus skyrė distancija.

Vieną originalesnį projektą noriu jums papasakoti. Jis parodo

ateitininkų įtaką už savo krašto ribų.

Dirbant San Salvadore, Amerikos ambasadoje, visai nelauktai buvau pakviestas įsijungti į eucharistininkus. Jų buvo gero, kai daugiau nei šimtas, o mėnesinė adoracija tęsdavosi visą naktį. Man teko koordinuoti Šventosios garbinimą pirmą valandą nakties. Atsimenu, net Amerikos ambasadoje ruošėme, spausdinome maldų, giesmių ir skaitinių tekstus. Veliau už akių buvau išrinktas generaliniu sekretorium. Dirbome tikrai broliškai dvasia. Kas mėnesį ruošėme iškilmingas pamaldas, prieš pradėdami naktinę adoraciją, ir nors mišios trukdavo dvi geras valandas, bažnyčia būdavo pilnutėlė. Didžiųjų švenčių proga, Kristaus Karaliaus šventėje ar Didžiąja savaitę, kada Kryžiaus kelio procesija eidavo San Salvadore gatvėmis, viską organizuodavo eucharistininkai.

Išskilau mintį duoti judėjimui šūkį: „Visa atnaujinti Kristuje“. San Salvadore eucharistininkai susizavė vienbalsiai priėmė. Pasakojau apie Lietuvos ateitininkų organizaciją, apie jų vadus, katalikišką veiklą ir jų heroizmą. Jūs džiugino ir ta mintis, kad šiuo būdu bus galima maldose jungtis su kenčiančia Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Tąsyk kreipiausi į mielą bičiulį Juozą Polikaitį, prašydamas sutikimo leisti naudoti šūkį ir paripinti ateitininkų žanklus. Jis tai minčiai labai nuosirdžiai pritarė ir, nė pinigų neprašydamas, skubiai parūpino ženklelius, kurie būdavo iškilmingų pamaldų metu šventinami ir įteikiami ateitininkų dvasiai, toli nuo tėvynės. El Salvadoras per eucharistininkus ir šiandien yra atnaujinamas Kristuje. Tai žavus ateitininkų akcijos ir bendradarbiavimo pa-

Eleonora Marčiulionienė

I bažnyčia, 1966-1967

Retrospektyvinė dailininkų Aleksandro ir Eleonoros Marčiulionių paroda yra rengiama šių metų Vasario 16-osios šventės proga. Parodos atidarymas bus penktadienį, vasario 16 dieną, 7 v.v. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje.

vyzdys, prašokantis valstybės sienas.

Ar pilnai atlikome šią misiją? Tikriausiai ne. Ar galėjome daugiau padaryti? Tikriausiai taip. Tačiau turime dėkoti Kristui už jo suteiktą progą būti jo įrankiais ir padėti atlikti tai, kas mūsų sąlygomis buvo įmanoma. Vykdomos sąlygos, prilygstantį Kan- to imperatyvui: „Du solst!“ – tu privalai!

Sunkiausia jūsų ir tuo labiau mano, ir mūsų visų problema buvo, kaip įjungti jaunimą, gimusi svetur, svetur augusį ir mokslus gavusį, dažnai nepalankiomis sąlygomis ateitininkais dvasiai tarpai. Daug gerų katalikiškų šeimų išgyveno moralines krizes, nesuprasdami, kas darosi su jų vaikais ir vaikaičiais, klausdami, kur buvo jų kaltė. Šiandien kiekviena katalikiška šeima turi sunkų uždavinį atsispirti laiko dvasiai materialistiniame pasaulyje, kuriame viešpatuoja ne Dešimt Dievo įsakymų, o dešimt šėtono įsakymų – daryti visa, ką Dievas draudžia. Atrodytu, lyg mes būtume pikto karalystės valdžioje. Neseniai mane pribloškė Pekine vykusioje moterų konferencijoje padarytas siūlymas:

duoti teisę ir nepilnametėms mergaitėms laisvai daryti abortus, nesiskaitant su tėvų pageidavimu ar jų sprendimu. Venezueloje 85% šeimų turi tikrai vieną tėvą, arba tiksliau – motiną. Šeimos struktūra tame katalikiškame krašte subyrėjusi į šipulius.

Šitokiomis sąlygomis mums tenka veikti. Mūsų tikėjimą stiprina Kristaus užtikrinimas, kad Katalikų Bažnyčios nėra pragaros vartai nenugalė. Ir taip bus. Todėl Šventas Tėvas Jonas Paulius Antrasis ir sako: „Būkite drąsūs! Nebijokite!“

Galiosiausiai privalome mesti žvilgsnį į Lietuvą. Dievo apvaizda geležine uždanga subyrėjus ir Lietuvai išsilaisvinus, ateitininkų uždaviniai įgauna konkretes formas. Atsiranda darbo barai, kurių negalime apleisti. Kaip mūsų organizacijos kūrėjai rikiavo katalikiškas krašto jėgas religiniam ir tautiniam atgimimui bei nepriklausomybei, taip lygiai šiandien privalome rikiuoti visas savo jėgas gražinti Kristų į Lietuvą ir lietuvių tautą. Yra trys darbo sritys, kurioms turime skirti didžiausią dėmesį ir dvasinius bei materialinius išteklius.

I

Pirmoji tiesioginio mūsų darbo sritis yra aktyvi talka Katalikų Bažnyčiai ir katalikiškoms institucijoms. Penkios dešimtys agresyvaus sovietinio komunizmo metų stipriai pakirto katalikybės pagrindus tėvynėje. Šventojo Tėvo atstovas Lietuvai nuncijus arkivyskupas Mullor Garcia man reiškė gilų susirūpinimą dėl vidurinės kartos, tarp 30 ir 50 metų amžiaus, kurios didžiulia, jo nuomone, dar nėra suradusi kelio, vedančio į Dievą ir Bažnyčią. Kūnas pagausias nuėjo, perskaičius Vilniaus arkivyskupo Audrio Bačkio pareiškimą, jog šiandien Lietuva nėra katalikiškas kraštas. Viduramžio sulaukę tautiečiai, turėdami pasirinkimą eiti ar neiti į bažnyčią, renkasi kokią pramogą ar užsiėmimą. Atsinaujinimas Kristuje, religinė praktika, amžinasis gyvenimas tebėra svetimos ir sunkiai suvokiamos sąvokos. Ir mes kalbame apie Lietuvą – Marijos žemę!

Iš tikro yra Lietuvoje karta, kurioje tautiečiai, krikščionys ar nekrikščionys, turi vardus Darius, Giedrius, Ramūnė, Eglė, Saulutė, Giedrė, Daina. Visi jie yra nuostabūs, gražūs, tačiau katalikui nieko nesako. Klausime: kurgi

šventųjų vardai? Jų nėra. Religine prasme tai beždė karta. Ir čia tenka kaltinti sovietinę okupacijos politiką, ateistinį komunizmą, bet galbūt ir mūsų bailumą.

Neseniai Venezueloje su manimi kalbėjo 27 metų lietuvių Eglė ir prie keturiasdešimt metų artėjanti Rūta. Abi sakėsi norinčios būti pakrikštytos, ir jų pageidavimas buvo nuosirdus. Tėvai buvo mokytojai ir jų nekrikščionijai, ne vien dėl tikėjimo stokos, bet ir dėl sankcijų baimės. Ateitininkai turime padėti Kristui susigrąžinti Marijos žemės vaikus: senus ir jaunus, stiprius ir silpnus, gerus ir ne taip gerus. Ateitininkai turime padėti Katalikų Bažnyčiai, seminarijoms, katalikiškoms mokykloms, vienuolynams, parapijoms; jie turi meile ir rūpestiu gydyti tautos sielai padarytas žaizdas. Tai milžiniškas darbas. Ir tokį darbą atlieka Lietuvos Ateitininkų federacijos vadovai dr. Arvydas Žygas. Garbė jam!

Soren Kierkegaard sako: „Yra dvi krikščionių rūšys: Jėzaus sekėjai ir pigioji laida – Jėzaus gerbėjai“. Mes esame Jėzaus sekėjai! Kiekvienas mūsų turime būti Bažnyčiai įsipareigoję pasauliečiai. Ne laikas šiandien mums farizejiškai kartoti: ačiū, Viešpatie, kad aš nesu toks, kaip jis, ar šaipytis iš tų, kurie ieško Dievo ir prie jo grįžta. Turime visiems tiesti artimo meilės ranką, niekieno nesmerkiant ir neįžeidžiant. Kiekvienoje meilėje – žemiškoje ir dieviškoje – niekas nežūsta, netgi šis tas visuomet atstatoma; kas buvo prarasta, vėl atrandama, kaip kad sūnus palaidūnas.

II

Antroji darbo sritis, kuri šaukia mūsų dėmesį ir prašo mūsų pagalbos, tai Lietuvoje toli gražu neišspręstas socialinis klausimas. Kalbu apie socialinį teisingumą, o teisingumo pergalė yra vieninga taika.

Lietuvoje politinių kalinių ir tremtinių organizacijai priklauso gal du šimtai tūkstančių tautiečių. Daugelis vyresnio amžiaus, daugelis palieję, be santūpų, gyvena iš pensijos. Ir nors jiems skaičiuojama treji metai pensijos už kiekvieną kalėjimo ar Sibire iškentėtą metą, jiems mokama trisdešimt

dolerių mėnesinė šalpa nesudaro minimaliausių pragyvenimo sąlygų, nekalbant apie gydymą. Jų dalis – kėsti Sibirą Lietuvoje. Kėsti Sibirą nuo savųjų! Kėsti Sibirą tarp savųjų...

Žmonės, per kelias valandas išvartę iš savo namų, be teismų ir formalių kaltinimų sugrūsti į galvijų vagonus klaikiam ištrėmimui, sunaikinę sveikatą ilgametėje Sibiro baudžiavoje, kiti savuosius palaidojo staugiančiose Sibiro taigose, grįžę į savo kraštą atvejų atvejais net iki dešimties metų negali eiti į savo namus tariamo humanizmo ar butų stokos pagrindu. Yra daug benamių savo krašte, tebeieškančių kampo kur nors prisiglausti, bet dar ne savo namuose. Išlauks jie tuos dešimtį metų, jeis į savo namus akių užmerkti – tai Dievo byla. Įstatymai yra šalti ir bejausmiai.

Sesės ir broliai! Atidedamas teisingumas yra neteisingumas. Ir nėra didesnio neteisingumo už tą, kai nelygios priežastys yra vertinamos lygiomis.

Štai jums antras uždavinys: ateitininkai turime ginti krikščioniškąjį teisingumą. Kalta yra pusė šimto metų mūsų įėjusi į gūjus sistema. Noriu tikėti, kad mūsų pozityvias pastangas turėtų palankiai sutikti Lietuvos vyriausybė ir seimas, nes, Konstitucijos žodžiais, Lietuva siekia teisingas valstybes.

Reikalinga Kristaus šviesa ir Jo skelbtoji artimo meilė. Valstybė be Kristaus anksčiau ar vėliau tampa laukiniais namais. Teisingumas reikalauja sudaryti buvusius tremtiniais ir politiniams kaliniams sąlygas grįžti į savo namus ar ūkius, kitiems rasti tinkamą vietą apsigyventi, duoti ekonominę paramą, sveikatos draudimą, pajėgiems asmenims padėti susirasti darbus ir be diskriminacijos ar šnairų užtikrinti piliečio – ne elgetos, ir dar nereikalingo elgetos – pragyvenimą. Apie kokią pastovią taiką ir ramybę galima kalbėti esant tokiai padėčiai? Ateitininkai turime rikiuoti šio svarbaus socialinio projekto įgyvendinimą. Nekaltinkime vien vyriausybės, sakdami, jog tai jos problema ir jos kaltė. Šio projekto vykdyme turime dalyvauti ir mes, ateitininkai, individualiai ar organizuotai, o kur reikia, keldami balsą spaudoje, kol šis

degtis klausimas nebūsim sutar-kytas. Iš pradžių žingsniai gali būti lėti, bet turime eiti piramyn be sustojimo, spartindami tempus.

Lietuvoje socialinis teisingumas – tai kaip airių traukinys: jis eina, bet kol kas pasiūtiškai veluoja. Šiandien dar daugelis tėvynėje su Dante gali šaukti: „Esu piligrimas, beveik elgeta, ir liū- dedamas rodom žaizdas, kurias man padarė neteisingumas“.

III

Trečioji darbo sritis, o drauge ir ateitininkų veiklos ginklas yra katalikiškoji spauda. Išeivijos ateitininkai privalo remti katalikiškąją spaudą Lietuvoje. Drauge su Katalikų Bažnyčia buvo sovietų persekiojama bei su šaknimis raunama ir spauda. Tą patvirtina jau seniai geležinė uždanga persakrodusi Lietuvos Katalikų Bažnyčios kronika.

Skubiai persiorientavusi ir pakeitusi veido išraišką, buvusi komunistinė spauda sugebėjo užmirti savo praeitį, prisitaikyti prie sąlygų ir finansškai susitvarkyti. Katalikiškoji spauda, pradėjusi iš nieko, tebeskursta.

Šiandien turime laimę savo tarpe matyti *Dienovidžio* redaktore Aldona Žemaitę. Paklauskite jos, kaip jai sekasi tvarkytis finansškai, kaip einasi su prenumerata, kaip gausiai plaukia mūsų aukos? Kalbu apie prestižinį katalikų laikraštį Lietuvoje. Esu tikras, kad laikraštį sunku gal su galu suvesti. Ir visa kita katalikiškoji spauda vargsta, vos parodžiusi savo žėlmenis, vos prasimušusi į saulę. Reikia vandens, reikia saulės, reikia dolerių, reikia naujų idėjų, kad katalikiškoji spauda augtų ir klestėtų. Gerai, kad ateitininkija rūpinasi lietuviška spauda išeivijoje, tačiau tenezmūrai ji, kad remti katalikiškąją spaudą Lietuvoje šiandien yra visų mūsų pagrindinis uždavinys. Remkime aukomis, remkime straipsniais, skelskime ateitininkiškas idėjas ir kituose šalies laikraščiuose. Ne melas, o šviesa ir tiesa turi įsikūnyti mūsų tėvynės širdyje. Šiam kilniam uždaviniui esame pasirengę visi, be išimties.

Yra ir daugiau sričių, kur ateitininkai turi galimybių reikšti gražiai ir prasmingai, tačiau suminėti trys darbo barai šiandien prašė, prašė, šaukte šaukia konkrečios mūsų pagalbos.

Visa tai pasakius, baigdamas noriu pareikšti savo giliausią tikėjimą didinga, garbinga ir laimingesne Lietuvos ateitimi. Kiekvienoje visuomenėje yra darbai, kuriuos ji turi vykdyti; kiekvienoje valstybėje yra žaizdos, kurias reikia gydyti ir kiekvieno širdyje yra jėga tai atlikti. Nors pažanga yra lėta, šalies moralė pakirsta, teisingumas pažeistas, socialinės skriaudos dar neatitaisytos ir, nepaisant ligiolių pastangų, praėjusius purvas dar drumstia mūsų vandenį – šios gėlmės giliai tikiu, kad savo esybe lietuvių tauta yra padori, jautri ir garbinga; ji nuties kelią į teisingą valstybę, ir Dievas jos žygius laimins.

Sesės ir broliai, „dirbkim, kovokime dėl Lietuvos“. Melakime, kad didžiausią įnašą padarytų ateitininkija, atnaujinama Tėvynė Kristuje.

* Ateities savaitgalį, vykusiam 1996 m. lapkričio 3-5 d. Čikagoje ir Lemont, Illinois, dalyvavo iš Lietuvos atvykę laikraščio *Dienovidžio* redaktorių Aldona Žemaitė, skaitė paskaitą „Krikščioniškos demokratijos minties formavimas Lietuvos katalikų spaudoje (po Atgimimo)“, kuri buvo išspausdinta *Draugo* kultūriname priede 1996 m. lapkričio 25 d.

* Be „Draugo“ laisčių, būtų nesmagu.

Eleonora Marčiulionienė

Motina su vaikais, 1970

Aleksandras Marčiulionis

Skulptūra „Šv. Pranciškus“

Apie pasaulio didžiausius plėšikus

Igorio Buničiaus „Partijos auksas“

PETRAS MELNIKAS

Daug teisybės sako Igorio Buničiaus knyga *Partijos auksas* (Viltis, 1994). Ji užgriebia beveik visą Sovietų Sąjungos istoriją. Autorius teigia, kad Leninui komunizmas nebuvo pagrindinė ideologija, bet tik proga prisiliepti kuo daugiau aukso ir pinigų, sukurti juos užsienio bankus ne Sovietų valstybės vardu, bet atskirų revoliucijos vadų vardais (apie 30) ir, jei revoliucija bus pralaimėta – bėgti užsienį ir iš prisiliepto turto ten puikiai gyventi.

Tad ir buvo plėčiama Lenino laikų, kai nacionalinių bankų, imonių uždariai ir ypač caro laikų aukso monetos plaukė į bolševikų rankas upėmis. Išgrobė iš turtuolių, griebė ir liaudį, ir apkeičė po metų, kad laimėjo beveik visus Rusijos turtus, kapeikas iškratydami net iš liaudies kišenių. Kazokai civiliniame kare, jodami išlaisvint Maskvą, sustodavo kaimelių partijos rūsiuose, ten rodė niekad nematytų turkų gauzybę, plėšė, uliovojo ir taip pavėlavo padėti baltųjų generolui. Bolševikų invazija iki Varkavos buvo beprotiškas mėginimas užimti visą Europą. Bet nepasisekė.

Rusijos piliečiai klausdavo, kada partija dalinsis, kaip žadėta, su liaudimi prisilieptais turtais? Bet to niekad neįvyko. Tiek partija, tiek jos didieji vadovai veikė kaip plėšikai ir tai buvo lyg žinomą. Rado metu kilo balsai, kad būtų klink iš tų turtų būtų vartojama maitinti liaudį. Bet Leninas galvojo, kad jis „strateginis turtas“ nejudinamas. Pats gyveno gražiuose rūsiuose su tarnais ir šaudė be pasigailėjimo neklausiusius.

Aukso tezė kitokia Stalino laikotarpiu, kuris buvo „kūrybingesnis“ už Leniną. Sunaikinęs Lenino „gvardiją“, jis koncentravosi į Rusijos ekonomiką, padarė daug klaidų. Kad kraštas netūtų, jam reikėjo sukurti galingiausią valstybę kaip įrankį įvykdyti pasaulinei revoliucijai. 1937-1939 metais Stalinas mėgino sutriuškinti nomenklaturą ir kariškius, bet pilnai tai nepasisekė ir nuo to laiko, iki šiandien nomenklatura turėjo ypatingą jėgą, kurią vėl tik Andropovas mėgino pažaboti. Stalinas taip pat mėgino, kad partijos pinigai iš užsienio bankų grįžtų atgal. Aukso buvo iškasa ir krašto kasyklose. Per 10 metų (nuo 1930) Sovietų Sąjunga tapo militarine galybe, drausminga kaip kalavijaučio ordinas. Aukso pasigriebė Ispanijoje, Baltijos šalyse ir Besarabijoje. Kolymoje, kur mirė beveik visi darbininkai nuo šaltio. 1941 metais atidengtas ir turtingas Tamerlano sarkofagas.

Antrojo pasaulinio karo metu Stalinas svajojo kaip trofėjų gauti sugriautą Europą ir Britų imperiją sluginti. Likutį sudarė tik JAV, kurios prezidentas William Howard Taft 1911 metais pranašavo, kad „doleriai mūsų mūšų priešus veiksmingiau negu kulkos ir sviediniai“. Ir atspėjo. JAV admiralas Richardson galvojo, jei 200 Stalino divizijų pirmos pultų Hitlerį, po poros mėnesių Stalino armija atsistatytų prie Gibraltarą. Bet pirmas puolė Hitleris.

Autorius galvoja, kad atiduodami Stalino nagus Rytų Europai, amerikiečiai jai laikė „uždelsito veikimo miną“, kuri sprogtų ištaikys ir Sovietų Sąjungą. Bet Stalino laimė buvo įvesta komunistų valdžia Kinijoje ir kilo maistai Azijoje, Irake, Turkijoje ir Graikijoje. Autorius net mano, kad „dėl pusiausvyros“ amerikiečiai leido, kad atominiai šnipai veiktų

Amerikoj.

Krito „geležinė uždanga“. Bet ir tai autoriui atrodo, kad tai buvo amerikiečių darbas. Tam, kad sovietija, užsidariusi ta uždanga, neprogresuotų ir atsiliktų nuo Vakarų. Kai įvyko Berlyno blokada, stebėtina, kad niekas nešaudė. Vakaruose veikė Stalino penktosios kolonos. Jos keldavo socialinius sprogimus, kada tik užsinerdavo.

Stalinas kūrė didelį laivyną, aviaciją, raketą, kurios privertė Ameriką sukrusti. O komunistas M. Terezas Prancūzijoje dirbo išjuosęs prieš NATO ir Sąjungininkus streikais, riaušėm, eitynėm, užtaiką. Investuodavo į Maskvos pinigus į lošimo namus ir pornografijos biznį. Ne tik Prancūzijoje atsirado raudonųjų „Liaudies bankų“, bet ir Londone, Berne, Bonoje, Vienoje, Liuksemburge, Teherane kūrėsi galinaga VKP(b) bankų struktūra. Maskva nuo 1917 metų dirbo ir pinigų padirbinėjime.

1953 metais Gulage kraštą turėjo 12 milijonų žekų vergų. 30 milijonų kolūkiuose, 40 milijonų pramonėje (armijoje – 8 milijonai). Menkas procentas tų vergų sulaukdavo elgetiškos pensijos. Nomenklatura gyveno su beime ir lauke „savo“ naujo vado. Partiniai čekistai ir nomenklaturės klanai grūmėsi dėl neribotos valdžios, siūdami į Vakarų valiutą „pralaimėjimo atvejų“. Partokratija vertėsi ir prabanga ir Vakarų papildimais. Stalinas norėjo juos griebti taip, kaip ir 1937 metais, bet mirė, o tada kilo antisemitizmo dūmų uždanga.

Po Stalino mirties buvo išrinktas Nikita Chruščiovas, bailiausias iš jų. Pasirašyta, „šventoji autartis“ piliečių saugumui garantuoti, nuvedusi nomenklaturės savivalę. Būdamas be patirties, Nikita išprovokavo Karibų krizę, susirėję su Mao, išmetė Staliną iš mauzoliejaus ir pagarsino nomenklaturai uždarysias specialias krautuves. Jį išgelbėjo tik Žukovas. Specialios krautuvės prekavo dideliu srautu priešininkų pinigais, silpnindamos laisvą ekonomiką. Tačiau nomenklatura griebė Nikitą už kysčių emimą. Tarp suimtųjų – savižudybės, infarktai.

Chruščiovas išvaromas į pensiją ir prasideda 18 metų Leonido Brežnevo epoka, gera nomenklaturai. Tuo metu SSSR faktiškai buvo pramiegotos dvi revoliucijos: mokslo ir technikos bei elektronikos, garantavusios ateitį ryšių ir kt. sistemose Karibų krizės metu. Tad reikėjo įtraukti JAV į karą kur nors periferijoje, kad JAV išleistų pinigus, skirtus SSSR sutriuškinti. Pakartotas Stalino Korėjos tipo planas Vietname, 20 metų pratęsias SSSR egzistavimą.

Nokdaunu buvo mėginta smogti, sunaikinant Izraelį, bet nepasisekė. Dėl uždaryto Suezio reikėjo plaukti aplink Afriką padėti Šiaurės Vietnamui.

Andropovo KGB pasiūlė sutraukti tankais „Prahos pavasarį“ ir pačiam patekti į valdžią, bet čekai nesigynė, o KGB tai buvo planuojama. Amerika už tai šiaurini atsižvelgė Afganistane, padėdama sukilėliams prieš rusus ir privarė Sovietų Sąjungą prie pat bedugnės krašto, bet dar ne visai.

Apdrausti Afganistano avantiūrai, Sadamui Husainui buvo pasiūlyta atimti iš Irano dalį teritorijos, užmokant jam 500 milijonų dolerių. Bet imperija brūkėjo po Černobylio ir temė dre-

(Nuotrauka 4 psl.)

Balys Sruoga (1896 - 1947)

PROEIMION

Virpėdama žinia dangum atėjo
Nuo Saulės mano.
Plasnoja vėliavos. Dainuoja vėjas
Ir tyrai mano...

Ant aukšto kuoro uždegiau žibintą –
Paleidau gaudą...
Nuskeno takas užmarion pramintas –
Užliejo gaudas...

Žengiu lėbonės žemiškos atmetas,
Pateptas Saulės...
Neš, kaip Dievą, amžinasties našta –
Karūną Saulės...

Iš kuoro aukšto helias gaudas ugnys
Ir siekia toli...
Ir kas žingonis – arčiau gairi bedugnė
Toliau ir toliau...

Karūna laužas atpirkimui kurtas –
Per ugnį takas –
Pasauliui – valandos džiaugimos burtas,
Man – Saulės takas.

SUPASI, SUPASI LAPAI NUBUDINTI

Supasi, supasi lapai nubudinti,
Šnarasi, šnekasi vėjo pajudinti, –
Škleisdami gaudesį alpstantį, liūdinti,
Supasi, supasi lapai nubudinti.

Plaukia gegužio sapnai netikėtai...
Gal tik raudoj kai kuomet palytėti, –
O išgudrotieji, o numylėtieji,
Slenka gegužio sapnai netikėtai...

Naujo gyvenimo gaudą atnešdami,
Žemę ir dangų, ir dulkės atmesdami,
Naujus takus per bedugnes atradami,
Naujo gyvenimo gaudą atnešdami...

Rink, besiplečianti sielvarta gūdinti.
Tau paslapčių amžinų nesujudinti.
Vėjo bučiuojami, vėjo pagundyti
Supasi, supasi lapai nubudinti...

SAULĖLEIDŽIO GIESMĖ

Kas vakarą tylų su škausmu žiūriu,
Kaip slepiasi saulė už girių toliu.

It vystantio žiedo, it ryto rasos,
Taip gaila, taip gaila, taip gaila man jos.

Saulutė vis kilo ir kilo aukščiau –
Manoji dainelė skambėjo plačiau...

Uždegė dangų, ugnis – pazarai –
Suvirpo dainelės gailingi skardai...

Bepiga dainuoti, kai saulė aukštai,
Kai tyso, kaip saulė, mergelės skruostai...

O saulė užgėsta ir verks vėrpai –
Dainelė – kaip tolimo dalgio skardai...

Pavyzdžiui aš saulei skaisčiosios būties:
Tai visą pasaulį žemčiūgais nuties,

Tai vėtrą pašėlusią tyčia pakels –
Ir dangų ir žemę vienaton suvėls...

Tai typosi vėliai, it deivė spindės,
Tamsiausias bedugnes kaip dangų nušvies...

O man bedūmėjant po lauką dūmas –
Tai kas palydės ir mėlynę godas.

Sparnuotas rąkas... Plati vienuša.
Sudie tau, saulute, heliauki viena...

Keliausiu ir ašai... Kai marios sukauks,
Daina mano ašaromis tai pasidžiaugs.

PIOVĖJAS

Ilga, ilga pradalgė
Pievoj išvaysiu.
Baltus, baltus dobilelius,
Kaip skinte iškinsiu

Sužvangės žvangiau, neg varpas,
Dalgė plieno kieta,
Ir atneš sesulė pievon
Juostą pažadėta...

Ne tokią, kokia dabinas
Šienpioviai kas rytą,
Raudonmargę, tūkarožę,
Iš gijų nupinta.

Man sesulė pažadėjo
Iš radastų juosta,
Mėnesieną krupulingą
Lūkesiu atausia.

Man atneš sesulė laukto
Vandenilio šalo –
To, kur geria baltos gulbės,
Kurio starnos saugo.

Susijuosiu žalią juostą,
Pabučiuosiu sesę –
O, gaudysiu dobilelius
Taip, kaip pusnį baltą.

AUDĖJA

Suk, sesule, tamprias nitys –
Drobę ausiame abu!
Mes nakties karaliai, vytys –
Mes smūkeliai tarp žiedų.

Apmesiu aš, tu atausi,
Tu staklėse, kaip laukuos!
Drobėn žiedą mylimiausią,
Dūšių žydinčius sapnuos!

O pažinę naktį žvaizdą
Žiedų drobės pytimus, –
Ar suprasim aklą dainą –
Dūšios žydinčius sapnus!

Ištesės suvertos nitys –
Tai minėsiu visados,
Kad neges sapnai prašvite,
Kad sesulė man dainuos –

MĖLYNOJI PAUKŠTĖ

I šiaurę, i tolimą šiaurę, už girių, už pievų,
už jūrų, audrų kupinų,
Atskridai tarsi man: atėjo gegužis – ir lauke,
ir pievoj, ir girioj – svaigui!

Nupyne vainiką, puikiai vainiką iš rūtų,
jurginų, svyrrokučių beržų...

Atskridai tarsi man: atėjo gegužis – ir lauke,
ir pievoj, ir girioj – svaigui!

Aš vėliai pajuntu, prašvite pajuntu, kad vėliai
bevirpu, klajoju, degu!

O sielai taip lengva, kaip vasaros rytą, kaip
žiedui purienų tarp saulės bangų!

DIDIS VIEŠPATIE GALYBIŲ
(Iš „Kazimiero Sapiegos“)

Didis Viešpatie galybių,
Kur davei žmonėm gyvybę,
Žoleles pasodinai, –

Kursi iš pragariškų pančių
Per Golgotos kryžiaus kančią
Nevertus mus vadavai,

Kursi gali per mirksnį menką
Ir išties pragalbos ranka,

Ir mirtim paverst žvaigždes, –
Atsigrižk i mūsų šali,

Geras Tėve visagali, –
I tavų vaikų kančias.

Po tavų gėrybių plotį,
Monų pragaro apšviatę,

Pasiklydom, kaip miške.
Išlausyk, kaip širdį gelia,

Kur mum eit, parodyk kelią –
Nesibaigiama naktis.

Šių metų vasario 2 dieną sukako šimtas metų nuo didžiojo lietuvių dramaturgo, poeto ir literatūros mokslininko Balio Sruogos gimimo. Rašytojas gimė 1896 m. vasario 2 d. Baibokų kaime, Vabalninko valsčiuje. Ilgus metus profesorius Vytauto Didžiojo universitete, Kaune, vėliau Vilniaus universitete. 1943 metais buvo suimtas vokiečių okupacinės valdžios, kalintas Stutthof'o koncentracijos stovykloje. Sugrįžo į sovietų okupuotą Lietuvą, mirė 1947 m. spalio 16 d. Vilniuje.

SUTEMA

Sutema medžių šakelėmis
Leidžias melsvais kamuoliais.
Sielvarta sutemą veliasi
Smūgiais kaip žemę giliais.

Sielvarta svilint atkiūtina
It padegėjas naktis, –
Argi raudoti taip būtina,
Kad tu išgirstum mane?

Visas kaip klyksmas išsineriu
Iš amžinatės raidos,
Sielvartos smūgiais pasigeriu,
Šaukdamas vardą žydrios.

Šaukdamas sustoju ties kryžkle,
Ties praraja sutemos, –
Vienišą daliai – pamisėlę
Kas be manęs apraudos?

Sielvarta svilina šutina –
Tūkstančiais graužia liepsnų, –
Argi raudoti taip būtina,
Kad atsilieptum man tu?

Po tą sutema, po plyna,
Škausmas smaigia ir troškina, –
It žuvedra vandenyne
Klykia klykdamas širdy.

Iš erdvės ar žemės iščiaus,
Ar iš laimės vakarykščios
Lyg patyčiai išsivystūs
Skamba muzika gaili.

Skamba, aidi, rauda, gelia –
It našlaidiški berželiai.
Verkdami prie viešo kelio –
Čiulpia kraują iš širdies, –

Tartum visą žemės gelą
Išvyniojo vieškelėliais
Ir pati nuo jų pašėlo
Pabučiavimu mirties.

Skamba sutema plynoji,
Skamba laikas lyg sustojęs,
Ir širdis našlaidiškoji
Skamba sutemos rauda.

O, žydrioji, o, šventoji, –
Ar tai tu garsais skrajoji, –
Vaidinies, vilioji, moji, –
Ar tik aimana mana?

„Grižtančių paukščių preliudijos: Lietuva – bevardės impresijos“

ASTA KRIŠTOPIENĖ

Daug gražių žodžių pasakytą, daug melodijų sukurtą apie gimtinę. Ji lyg šaltinis gaivina ir stiprina žmogų, ji įkvėpia ne vieną menininką sukurti geriausius kūrinius. Veržli laiko tėkmė nesiliauja nešusi išpūdžių, įvykių, išgyvenimų ir vis naujų impulsų kūrybai. Būtent gimtinė, naujai atgimusi gimtinė buvo paskata naujai Algimanto Kežio darbų serijai „Grižtančių paukščių preliudijos“. Šių darbų paroda buvo eksponuota Vilniuje gruodžio mėnesį, o Čikagos visuomenei buvo pristatyta sausio 20 dieną Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

„Prabėgęs laikas daug ką pakeitė. Po dešimtmečio pasirodė „Grižtančių paukščių preliudijos“ – meniškas susimastymo akimirka, minties ir jausmo refleksijų rinkinys. Dvigubomis ekspozicijomis sustingdyto laiko atspindžiai čia reiškia tik vien vaizdinėmis priemonėmis perteikiamas idėjas. Jei šalia šių nuotraukų ir atsirastų tekstas, jis taptų būti poezija. Dokumentiškumo, netgi realizmo šioje knygoje beveik nebelykta. Nors žiūrėdami šias nuotraukas galime lengvai atpažinti senųjų lietuviškų sodybų Rumšikės siluetus, Vilniaus senamiesčio fragmentus, Universiteto skliautus, Baltijos pakraščio kopas, senosios ir naujosios Lietuvos architektūros linijas... kur kas svarbiau čia visur ir vėl ne patys objektai, o jų formuojama erdvė, linija, šviesos ir šešėliai, pro kuriuos sklinda autoriaus refleksija“ – taip Algimantas Kežys, jo darbus parodos kataloge pristato Arvydas Reneckis. Na, o aš galėčiau pridurti, kad Algimanto Kežio menas gali būti poezija ir proza, pokalbiu ir tylėjimu, ar paprasčiausiai bičiulyste.

Algimantas Kežys – žmogus, ieškantis jausmų pėdsakų mus supančiame pasaulyje, žmogus, ieškantis saulės šviesos žaismo tarp daikto ir žmogaus, kuris jį žiūri. Tai žmogus, kuris pirmiausia ieško savęs. Jam tradiciniai vaizdai nepajėgia parodyti pasaulio. Nebėra turbūt jam ir tokio vaizdo, kuris suteiktų pasauliui apibrėžtą formą. Jis ieško naujų tikrovės vaizdavimo būdų. Tokiu atveju keičiasi ir mūsų, žiūrovų, uždavinys. Jo darbai verčia mus mastyti, mastyti kūrybingai, o labiau tiktu pasakyti, jo darbai moko mus jausti.

Kežys savo darbuose jam žino daug atmintin įsirežiančių akimirkų, kurių emocinė jėga ne vieno nepalieka abejingai. Menininkas laisvai „montažuoja“ meninį vaizdą, ieškodamas ne tiesioginės tikrovės atspindžio, o

Algimantas Kežys – iš serijos „Grižtančių paukščių preliudijos: Lietuva – bevardės impresijos“.

atskleidamas jos esmę visa menine sandara. Jo „pagauti“ vaizdai įtikina tikrumu, ramybe, stiprumo ir pastovumo nuotaika.

Algimanto Kežio darbų paroda – tarsi tautos istorijos ir dabarties, jos būties ir tradicijų apmąstymas. Menininko mąstysena ir kūrybinis braižas ryškiausiai charakterizuoja dvigubą ekspoziciją – montažai. Tai – pastatų fone skulptūrų ir žmonių veidai. Šie darbai liudija autoriaus fantaziją, mokėjimą savo sumanymui panaudoti atskiras formas, išlaikant kompaktišką visumą ir jautriai paryškinant detales. Taip „užfiksuoti“ moterų portretai įgauna daugiaprasmią filosofinį skambėjimą. Rodos, moters motinos ilgesys, susikaupime telpa visas pasaulis... tai lyg ištisos rankos, priglobiančios ne tik kūdikį ar mylimą, bet ir bejėgį paukštį, sergstinčios viską, kas gyva ir sužeidžiama, kam reikia šilumos ir užuovėjos.

Apibendrinant „industrinio“ peizažo darbus, menininkas detales, pastatų ar įrenginių pavidalus išryškina šviesos žaismu, savaip individualizuoja ir išgauna romantišką monumentalų, kupiną įtampos vaizdą.

Kežys nesistengia žiūrovo atitverti nuo vargingo gyvenimo

kontrastų – jis užfiksuoja skurdžių, nejaukių ir sugriuvusių kiemų vaizdą, bet... šalia gali pamatyti ir pajausti, kad jam nesvetimas grožio, džiaugsmo ir ilgesio pajautimas. Tai – gamtos kampelis. Autorius nesistengė pertvarkyti vaizdo, tačiau būdamas jautrus gamtos grožiui atskleidė ir išryškino turtingiausius jos niuansus. Taip paprastas pajūrio motyvas suskamba grožiu, įgavo savaip suvoktą vaizdingumą, o kiek grakštumo mergaitės traktavime, kiek jame virpėjimo ir poetiško žavesio. Ir tai – tik fotografija. Tačiau ji naujai nušvietė mūsų santykį su gamta, mūsų santykį su supančiu pasauliu, nors iš pradžių atrodo, kad matai tik aiškią pastatų liniją, ramius juodų ir baltų dėmių derinius. Bet tai tik iš pirmo žvilgsnio. Išgilinus, pasitelkus vaizduotę, atrandi raktą į menininko užfiksuotą akimirka, atrandi autoriaus pasaulį, perskaitai jo mintis, suvoki asociacijas. Tai kelia nuostabą ir susižavėjimą.

Ir baigiant – norėtusi palinkėti šios parodos kūrėjui, kad negandų ir džiaugsmo nestokojančioje būties kelionėje, ūkanos neužstotų saulės šviesos žaismo. Niekad. Sėkmės Tau, Algimantai.

Irenos Raulinaitienės paroda Los Angeles

PRANAS VISVYDAS

Pradėsiu nuo gėlių. Ne nuo žydinčių. Ne nuo vystančių. Bet jau perejusiu į fosilinė būklę. Paveiksle ir ji dvelkia tam tikru grožiu. Stebėdamas jauti kaitos ir amžinybės vienybę.

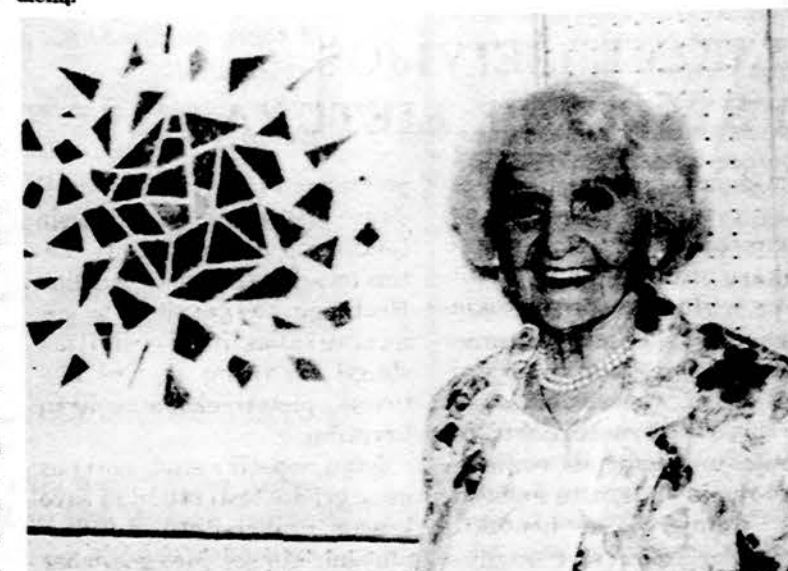
Gal ir ne vienas žiūrovas šitaip pagalvojo, susidūręs su Irenos Raulinaitienės grafikos lakštais, pavadintais „Trock'ne Blumen“ (sudižvūsios gėlės), sausio 14 dieną Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje. Šio ciklo keliolika variacijų buvo tik dalelė parodoje išstatytų darbų (79).

Atidžiai kruopšti, racionali, lakoniška, įvairi – tai, mano supratimu, gal svarbiausi Irenos Raulinaitienės grafikos bruožai. Jos kompozicijose nerasi padrikos dermės galų ar kokio nors chaotiško eksperimentavimo. Tai, kas pakabinta ant parodos stovų, gali skoningai, mažu ar didesniu mastu, metaforiškai papuošti kiekvieno meno mėgėjo namų sienas. Yra parodoje tam tikras kiekis abstraktaus filosofinio susitelkimo, sapnų, svajonių. Bet tai juk lietuviško dvasingumo tradicinė linkmė – nuolat stengtis įprasinti Visatos ir gyvenimo apraiškas. Tad ir medituojame prie erdvaus geometriško „Big Bang“ ciklo, ar „Fire and Ice“ vaizdinių, ar tų įvairių vizijų, prisiminimų, tolimų planetų ir jų menulių, ar bandymų čiuroloniškai išreikšti muzikos žanrus linijų pavidalais. Tematikos sąrašas ilgas. Visko nesuminėsi.

Šią parodą atidarant, dailininkė Danguolė Kuolienė taikliai palinkėjo Irenai Raulinaitienei kitą kartą pasirodant personaliniu mastu apsirobtį jai būdingo stiliaus darbais. Taigi sumažinti eksponatų skaičių. Palinkėjo ir žiūrovams neskubėti, neprabėgti pro paveikslus, bet sustojus įsižiūrėti ir išsunkti jų prasmes. Gerai patarimas, turint mintį, kaip dažnai parodų atidarymai pa-

Dailininkė Irena Raulinaitienė savo kūrybos parodoje Los Angeles sausio 14 dieną.

Aldona Brazdionienė prie Irenos Raulinaitienės paveiklo „Big Bang“ dailininkės parodoje Los Angeles.

virsta visokių svarbių šalutinių pašnekusių šurmulių.

Apie Ireną Raulinaitienę rašoma Algimanto Kežio redaguotoje antologijoje *Lietuviai dailininkai šiaurės Amerikoje*. Jau nuo 1990 metų ji dalyvauja parodose. Pernai gruodžio mėnesį savo grafiką ji eksponavo su dailininku Den-

nis Ruff Pasadena Arts Council galerijoje. Prieškalėdinis metas daug kam kliudė ten nuvykti. Todėl džiugu, kad dabar parapijos pastogėje gausiai susirinkusi visuomenė galėjo išsamiai susipažinti su jos kūrybos turinigu kraiciu. Rengėjų ateitininkų nuopelnas.

Kompozitoriaus K. V. Banaičio 100-osios gimimo metinės Lietuvoje

Lietuvos Kultūros ministerija praneša apie renginių planą kompozitoriaus K. V. Banaičio 100-ąsias gimimo metines paminėti.

Šios sukakties proga yra išleidiama muzikologės Onos Narbutienės monografija apie kompozitorius ir kasetę su K. V. Banaičio muzikos įrašais – Sonata smuikui (atlieka Raimundas Katilius), Sonata-rapsodija violončelei ir kelios solo dainos.

Vasario 21-22 dienomis Lietuvos Muzikos akademijoje įvyks konkursas, kuriame jauni dainininkai (iki 35 metų amžiaus) varžysis, atlikdami K. V. Banaičio harmonizuotas liaudies dainas ir kompozicijas solo balsui. Vasario 24 dieną įvyks laureatų koncertas ir premijų įteikimas: Vytauto Landsbergio fondo premija – 500 lt.; Lietuvos Muzikos akademijos premija – 300 lt. ir vieno privataus asmens premija – 200 lt. Konkurso rengia K. V. Banaičio jubiliejinė komisija, Lietuvos Muzikos akademijos dainavimo katedra ir Dainininkų konkursų remimo fondas. Konkurso tikslas yra paskatinti dainininkus susidomėti K. V. Banaičio vokalines muzikos kūrinių solo balsui, nes jo kūrinių Lietuvoje mažai žinomi. Geriausiai ten žinomos ir mėgiamos yra jo dainos chorams, girdimi jo kamerinės muzikos kūrinių, o originalios dainos solo balsui nėra dainuojamos.

Tolimesnis renginių planas (su galimais mažais pakeitimais ar papildymais) turėtų atrodyti taip:

Kovo 5 d. – koncertas-minėjimas Sintaute (gal ir Šakiuose) ir akmens atidengimas K. V. Banaičio gimtinėje – Vaitiekiuose.

teatre.

Kovo 6 d. – renginiai Muzikos akademijoje (mokslinė konferencija ir studentų koncertas).

Kovo 7 d. – Jubiliejinės parodos atidarymas – Martyno Mažvydo bibliotekoje.

Kovo 8 d. – koncertas-minėjimas Kauno Muzikiniame

teatre.

Kovo 12 d. – koncertas-minėjimas Vilniuje, Valstybinėje filharmonijoje.

Kovo 9, 10 d. (ar kiek vėliau) – numatoma operos „Jūratė ir Kastytis“ premjera Kauno Muzikiniame teatre. Šio pastatymo iniciatorė yra Lietuvos opera Čikagoje.

Irena Raulinaitienė – iš ciklo „Trock'ne Blumen“.

Apie pasaulio didžiausius plėšikus

(Atkelta iš 3 psl.)

bėjimo pietuose, nors JAV ir NATO šiose nelaimėse imperijai padėjo, o Sovietų Sąjunga dar siuntė pasaulio komunistams milijonus dolerių. Vyko komedijos.

Vakarai perėmė iš SSSR pagalbos teikimą „liaudies demokratijos“ šalis, padėjo sovietinei armijai iš Europos pasitraukti į namus. Minima, kad Robert Maxwell, Anglijos milijardierius, daug nuveikė, pridengdamas oficialų „pinigų perpumpavimo į Vakarus“ kanalą. Parodoma, kaip KGB tapo reketininkais. O šveicaras Šmitas išpirko transferu mažaverčius 280 milijonų rublių už 12 milijardų dolerių.

Užkirsti kelią labai akivaizdžiam komunizmo žlugimui, Sadam Huseinui iš desperacijos pasiūlyta už 2 milijardus dolerių užpulti Kuveitą ir taip priversti JAV „išvelti į ilgą karą“, kas leistų užgniaužti Gorbačiovo reformas. Bet šis karas nepasisekė ir įrodė, kad JAV stipri ir geneali militaristiškai. Ir kas toliau atsitiko, visi beveik žinome, kaip subliūško komunizmo balionas, bet liko daug kur paslėpti jų pinigai, turtas ir brangenybės. Liko ir nomenklatura.

Šią knygą verta paskaityti. Vertia susimąstyti. Daug joje įdomių smulkmenų ir KGB slapstų raštų, telegramų ir įdomių sąrašų, duomenų, kuri komunistų partija pasaulyje kiek dolerių gaudavo iš plėšikaujančios Maskvos. Nepaminėta, kad, pvz., JAV taipgi padėjo Irakui prieš Iraną ir kt. Ir nesupažindinama su autorium I. Buniciūm.

Naujos knygos

Tomas Venclova

KSZTAŁY NADZIEI

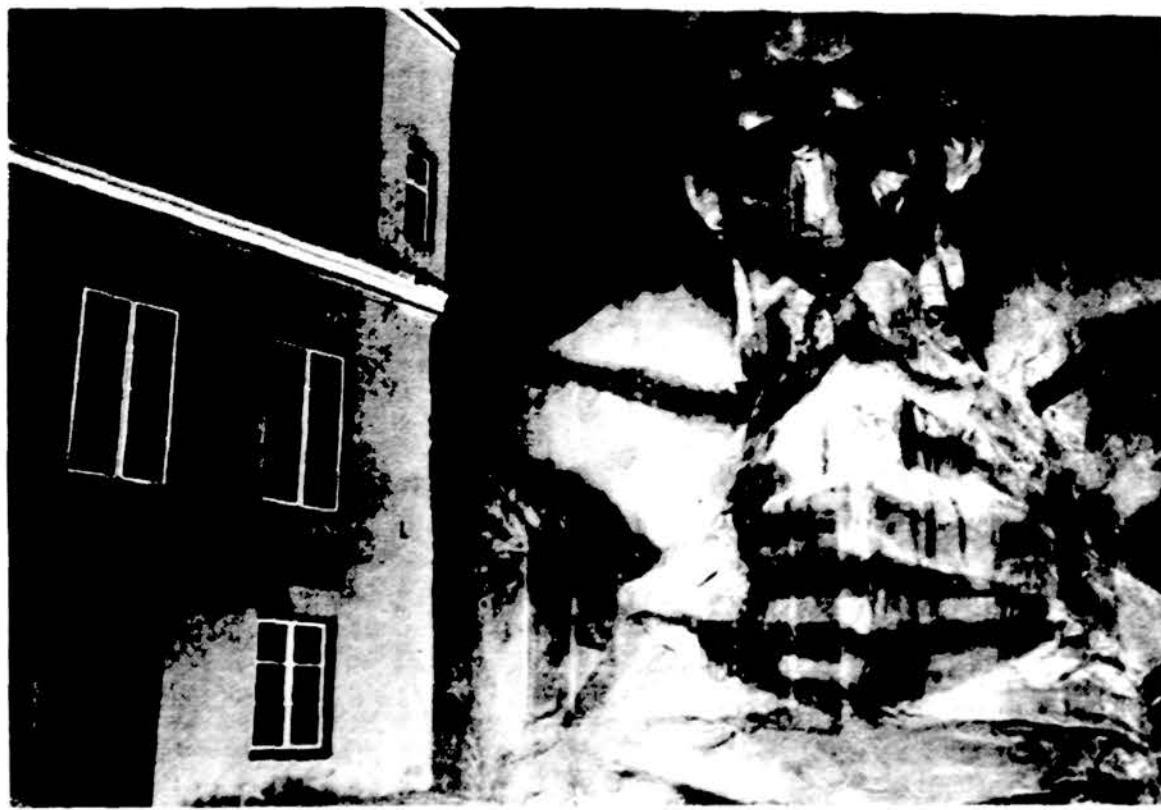

Tomo Venclovos knyga lenkiškai

1995 metų gale Varšuvoje išspausdinta Tomo Venclovos knyga *Kształy nadziei* (Vilties formos). Ši trijų šimtų puslapių leidykla Nowa, prieš keliolika metų įsisteigusi Lenkijos pogrindyje, o šiandien veikianti viešai.

Knyga pasirodė populiarioje serijoje „Adam Michnik poleca“ (Adam Michnik rekomenduoja), kurioje leidžiama žinomų Vidurio ir Rytų Europos autorių eseistika. Adam Michnik, vienas iš žymiųjų lenkų demokratinio sąjūdžio veikėjų, šiandien redaguojas didžiausiąjį Lenkijos dienraštį *Gazeta Wyborcza*, parašė Tomo Venclovos knygai ir plačią įžangą (pp. 5-18).

Knyga sudaro dvidešimt trys straipsniai ir essay, kurių dauguma gerai pažįstama Lietuvos bei išsvijojus skaitytojams. Iš lietuvių kitų kalbų juos vertė Anna Baranczak, Stanisław Baranczak, Anna Brzezinska, Helena Gulanowska, Joanna Hyndie, Miryna Kutysz, Andrzej Miętkowski, Małgorzata Szubert, René Silwowski, Małgorzata Wołanin ir Wojciech Zajaczkowski.

Algimantas Kežys – iš serijos „Grižtančių paukščių preliudijos: Lietuva – bevardės impresijos“.